

Pred slo v II.

Existuje názor (v knihe Vědy napísanej v sanskrite okolo roku 1500 – 800 pred n. l.), že na počiatku všetkého bolo svetlo, od ktorého sa vinie singulárny bod vizuálnosti vo všetkých druhoch umenia, výtvarného predovšetkým.

Podľa Konfucia (551 - 479 pred n. l.) na začiatku všetkého boli dve sily – jin a jang, - z ktorých vznikla energia, matka napätí, rytmu, melódie, ktoré sa stali východiskom akustickosti, predovšetkým hudby.

Až židovské, kresťanské a ďalšie náboženstvá našej éry zvestovali, že na počiatku bolo Slovo... Slovo ako Boh (Evanjelista Ján), ktoré sa stalo praobrazom Logosu, reči, literatúry.

Taká je genéza (singulárny bod) troch základných druhov umenia – výtvarného, hudobného a slovného - , ktoré skúma Jozef Vereš v monografii *Hudobné korelácie*. Skúma ich vývin od vzniku po dnešok, zápas o ich prepojenie s dejinami človeka, etnických skupín, národa, ľudstva, ako sa to prejavovalo v teórii i praxi, v škole i societe.

Dominantou umeleckého (citového, vôľového, racionálneho, estetického atď.) pôsobenia na človeka bola, je a zostane však hudba, pretože oslovuje všetky vrstvy ľudského podvedomia, vedomia i nadvedomia (svetlo napríklad pôsobí predovšetkým na vizuálne vnemy a gény človeka). Preto ostatné druhy umenia výdatne využívajú hudobné (fonické, rytmické, intervalové, tónové, sústavové a ďalšie) prvky hudby pre svoje zameranie.

Knihá Jozefa Vereša je svojráznou, modernou encyklopédiou o hudbe, v ktorej čitateľ nájde takmer všetko, čo človek, národy a ľudstvo povedali o hudbe, ako ju využívali i zneužívali pre svoje zámery a ciele. Nie je však didaktická (aj keď skúma proces vnímania a výučby hudby v dejinách), ale mysliteľská – analyzuje vývin človeka a hudby, aby dospel k názoru o ďalších možných cestách i necestách hudby v epoche integrácie a globalizácie (hudba v epoche kybernetiky, počítačových systémov, kozmických kontaktov). Napríklad: neabsolutizuje nijakú teóriu o vzniku reči (onomatostickú – napodobňovanie zvukov prírody, interjekčnú – vyjadrenie psychických stavov, sociálnu – problém medziľudskej komunikácie); neprikláňa sa kategoricky k existujúcim koncepciám o vzniku človeka (neabsolutizuje teóriu australopiteka, ale ani kaukazského pračloveka); spomína, napríklad „mitochondrickú teóriu“ o vzniku ľudstva z jednej ženy v Afrike (Kalifornská univerzita), ale neodmieta ani iné teórie (v Ázii vznikol mongoloid, v južnej Afrike negroid, v prednej Ázii europoid atď.) – je stúpencom polygenetickej kolísky človeka a ľudstva; nepreberá ako dogmu nijakú teóriu vzniku hudby a jej vplyvu na duchovnú kultúru, na hudobné

myslenie (napr. Nietzscheho delenie hudby a umenia na apolónsky a dionýzsky prúd) atď. Tieto a ďalšie problémy ponúka, aby sa človek zamyslel (Cogito, ergo sum), aby podporil jeho kreatívny vzťah k životu.

Na stránkach Verešovej knihy ožívajú hudobné svety (ich problémy, tvorcovia a teoretici hudby) starého Egypta, Číny, Grécka, Európy i ostatných svetadielov (čo všetko i načo všetko sa využívala hudba – u šamanov a zaklínačov, u duchovných i parapsychológov, v mešitách, synagógach, chrámoch i kostoloch, na verejných zhromaždeniach i v masovo-komunikačných prostriedkoch atď.; skúma, aké pôsobivé interpretácie, koncepcie, školy vznikali, ktoré sa pokúšali poskytnúť jednotlivcom, chrámom, školám teóriu i metodiku vnímania i vyučovania hudby!). Toto všetko, ako encyklopedista, teoretik i mysliteľ približuje na stránkach svojej knihy Jozef Vereš.

Pozornosť si zasluhuje kapitola *Hudba a hudobné vzdelanie Slovákov*. Začína staroslovienskym obdobím, prínosom Konštantína a Metoda (spomína Nitriansky kostolík na Dražovskom vršku, ktorý dal postaviť salzburský biskup Adalrám roku 833), približuje úlohu potulných hudobníkov, žonglérov, igrícov, vagantov pri šírení hudby, miesto hudby v latinských školách (spolu s fyzikou a matematikou), kreslí portréty hudobníkov a teoretikov hudby atď. Pozastavuje sa pri vyučovacom predmete hudobná výchova u nás do roku 1945 (rôzne československé hudobné aktivity, aktivisti, hudobné združenia), po roku 1945 (vznik Slovenskej filharmónie, hudba ako vyučovací predmet na rôznych typoch škôl atď.) a končí úvahami o elektronickej hudbe ako „dovŕšení dlhodobého historického vývoja svetovej hudby a techniky.“ Hudobnú postmodernu (a charakter hudby rockerov, raperov, postpunkerov, technospiritistov, neohippisov, metalistov, hyperpunkerov, viewartistov a ďalších) iba zaznamenáva a necháva na riešenie budúcnosti.

Na stránkach Verešovej monografie nachádzame stovky mien svetových i slovenských hudobníkov, teoretikov i učiteľov hudby. Je v nej (takmer) všetko, čo súvisí s hudbou, jej šírením, poznávaním a včleňovaním do školských systémov a kultúrnych inštitúcií.

Uloha hudby pri poľudšťovaní človeka, národov a ľudstva je nepopierateľná. Nepopierateľná je aj pri rozvíjaní ľudskej kreativity (aktivity, ktorou sa človek líši i povyšuje nad všetky živé bytosti), čoho dôkazom je aj to, že v 20. technickom, postindustriálnom storočí hudbu včleňovali do učebných osnov viaceré svetové technické vysoké školy (prírodovedné predmety – napr. chémia, zemepis, fyzika – majú vo vzťahu k človekovi partikulárny charakter, zatiaľ čo hudba smeruje a podporuje univerzalitu a kreativitu človeka). V USA existujú kluby tehotných žien, v ktorých hudbou ovplyvňujú už prenatálny charakter človeka. A čo povedať o masových

koncertoch hudby, na ktorých státisícové davy sa dostávajú do tranzu a extázy?

O tom všetkom je, resp. nabáda k uvažovaniu a hodnoteniu hudby v dejinách monografia Jozefa Vereša. Svoj vzdelávací a výchovný cieľ dosahuje tým, že má antropocentrický a interdisciplinárny charakter.

Dnes už takmer niet vednej disciplíny, ktorá by nezačínala od človeka – od jeho vzniku a vytvárania vzťahov k svojim dejinám a k svojej podstate. Je to dané tým, že „koruna tvorstva“ sa v dôsledku demografických, ekologických, energetických, teroristických a vojenských kríz ocitá pred svojím možným zánikom. Na druhej strane antropický princíp dokazuje, že medzi štruktúrou mozgu a štruktúrou Vesmíru existuje istá korelácia. Kto si teda, človeče, Antikrist, ktorý pripravuje svoj zánik, alebo Boh, ktorý ťa chce premiestniť na všetky planéty Vesmíru? Kniha Jozefa Vereša *Hudobné korelácie* koreluje aj s týmito problémami človeka ako možného vraha i Boha človeka. Spolu s ostatnými antropologickými aktivitami (od kozmickej antropológie cez psychologickú, matematickú, semiotickú, jazykovú, hudobnú atď. antropológiu) vytvára jednotný antropocentrický front na záchranu človeka a ľudstva.

Tento cieľ môže veda dosiahnuť iba tým, že spojí všetky možnosti jednotlivých prírodných i spoločenskovedných disciplín do jednotného (antropocentrického) celku, v ktorom časti budú podriadené celku a celok bude usmerňovať časti. Iba takýto antropocentrický interdisciplinárny vedecký výskum má perspektívu brániť (a možnože aj uchrániť) človeka vo svete a svet v človekovi pre človeka. Esteticko-antropologická koncepcia literatúry, umenia a kultúry tvrdí, že umenie je esteticko-antropologickou a duchovnou aktivitou človeka (tvorcu umenia) o človekovi (o ňom sú všetky druhy umenia) pre človeka (recipienta, poslucháča hudby).

Tomuto zámeru a cieľu je podriadená aj príťažlivá monografia Jozefa Vereša, ktorá skúma hudbu, vytváranú človekom o človekovi pre človeka. Jej „nedostatkom“ je jej „prednosť“ – obrovské množstvo faktov, informácií, ktoré môžu inšpirovať na riešenie ďalších (najmä čiastkových) problémov korelácie hudby s človekom a svetom.

prof. PhDr. Andrej Červeňák, DrSc.